

Reflexions sobre l'ofici de polític

Jordi Pujol

President de la Generalitat de Catalunya (1980-2003)

EL PRIMER QUE CAL DIR QUAN ES PARLA DE POLÍTICA —i de polític— és que un país que no tingui bona política —i bons polítics— no va endavant. S'encalla. No treu profit de les seves possibilitats. Pot ser que tingui una bona societat civil, i això el salva. Però hi ha un impuls i una orientació que només dona la política. Sense això, al cap d'un temps, el capital social que proporciona una bona societat civil es dilueix.

Per tant es pot entendre que la política i els polítics siguin criticats. En part perquè cometem errors, perquè de vegades actuen poc responsablement i per molts altres motius. Així, doncs, cal ser vigilant. Però també la crítica pot ser poc responsable. I sovint no aplica a la mateixa societat els criteris molt rigorosos que aplica als polítics. Ara mateix passa un fet que crida l'atenció. Coexisteixen, per una banda, una crítica forta contra els polítics i la política i, per l'altra, la idea que l'economia no pot anar per lliure, sinó que la política li ha de marcar camins, normes i límits. És a dir, s'admet que sense bona política es corre perill.

Per tant s'entén la crítica a la política i als polítics, però cal que el país —societat civil i món polític— contribuïm a fer que hi hagi una bona classe política.

Com a polític ja no en actiu que sóc, puc més fàcilment dirigir-me a la societat civil no en termes crítiques —crec que en conjunt a Catalu-

MONOGRÀFIC

nya tenim una societat civil en general de signe positiu; de fet és un dels nostres grans actius-, però sí reclamant-li un esforç de comprensió, de realisme i d'autoexigència. És diu, per exemple, que el polític ha de ser valent. I ho ha de ser. Ho diuen els intel·lectuals, periodistes, empresaris, artistes, professionals de tota mena. Ho diu la gent. Els acusen de no ser conseqüents i valents. Sobretot quan el que haurien de fer entra en conflicte amb l'opinió pública. De la qual, dignem-ho de passada, depenen.

Sempre he recomanat la lectura del llibre del president Kennedy *Perfils de coratge* sobre actituds i decisions coratjoses preses per polítics responsables i valents. És una crítica sovint punyent. Que es comprèn, però que sovint arriba a ser poc objectiva. I mancada d'auto-critica i fins i tot potser de modèstia. Perquè la complexitat de la vida política és poc coneguda. I de vegades no es fa l'esforç de conèixer-la. És fàcil criticar des de fora, des de la tribuna. A més, com que, per una banda, en la política conflueixen totes les passions i tots els sentiments humans, i moltíssims interessos, i per l'altra, és des de la política que finalment es prenen les decisions, és lògic que sigui objecte d'una vigilància especialment crítica, i sovint interessada. Molt sovint apassionada.

Encara hi hem d'afegir una cosa. El poder dels polítics és limitat. No ho poden resoldre tot, no poden fer tot el que voldrien fer o se'ls demana que facin. I en una democràcia encara menys. Afortunadament. Però des de fora de la política això no sempre s'entén. Però tot això no invalida que sense política i sense polítics un país s'encalla. Per tant, entre tots —polítics i no polítics— hem d'ajudar a fer que hi hagi bons polítics.

Tenir una bona classe política en part depèn del substrat cultural i moral del país. Perquè els polítics vénen marcats per aquest substrat. Depèn de la formació que la gent ha rebut. Tota la gent, tota la societat. No sols de la formació en coneixements. També, i molt específicament, en valors. I en actituds. Valors i actituds positius i de signe constructiu. Que ajudin a adquirir compromisos consistents i de llarg durada.

MONOGRÀFIC

“ Tenir una bona classe política en part depèn del substrat cultural i moral del país.

Ara estan de moda els anomenats valors líquids. Que duren poc. Que són fugaçs. I que no cal creure-se'ls gaire. Que no comprometen. I sobre els quals no es pot construir gaire cosa, justament perquè són líquids i fugaçs. L'últim cop que vaig estar amb Geremek, em va estar parlant d'això.

Quito a explicar qui era Geremek, per als qui no ho sàpiguen. Va ser un dels dirigents de Solidarnosc i un dels protagonistes de l'enderrocament del comunisme i l'establiment de la democràcia a Polònia. Una figura després de gran relleu a Europa i en el Parlament europeu. I una figura molt respectada arreu i per tothom. Doncs bé, el que Geremek em va dir fou: «Cal que en la política substituïm els plantejaments irònics i cínics per idees i valors antics». I què entenia ell per «valors antics»? Entenia la valoració de l'altre, la voluntat de servei, el sentit de la responsabilitat, el patriotisme, la generositat. Pocs dies després Geremek va morir en un accident d'automòbil. La seva mort em va impressionar. Entre altres coses per la passió amb què m'havia parlat dels valors que cal inculcar en els polítics joves.

Seguint el fil d'aquest judici de Geremek parlem de les vocacions polítiques joves. És positiu que hi hagi joves que vulguin fer política. Molt bo. Però des del primer moment això planteja alguns interrogants.

El primer és que la política es presta a la maniobra. De fet, la necessita. Li és inherent. Està plena de trampes i fàcilment pot degenerar. Per tant, la formació sobretot ètica del jove polític ha de ser exigent.

Recordem, abans de continuar, el que jo deia en la conferència que l'any 2001 vaig fer sobre *Grandesa i misèria de la política*. Parlava que en l'ADN d'un polític, o d'un aspirant a polític, hi solen haver —gairbé sempre, tots o una bona part— els components següents: ambició de poder, vanitat, carrerisme, convicció, esperit de servei, idealisme, compromís. Deia: «No tots aquests ingredients han d'estar

necessàriament presents en l'ADN de tots i cadascun dels polítics. Però la majoria, amb proporcions variables, hi són. Amb resultats diversos, de vegades dolents. Però molt sovint amb unes proporcions que fan que hi hagi ganes reals de servir la comunitat». Per tant, qui vulgui contribuir a crear una generació de polítics preparats i de signe positiu haurà de posar molt l'accent en la formació prepolítica dels joves amb vocació política.

Em permeto referir-me —i m'excuso per una segona referència personal— al que en dic l'IVA, és a dir, al conjunt d'Idees, Valors i Actituds que convé que informin la nostra moral col·lectiva. En general, i més especialment pel que fa a qui té responsabilitat i autoritat. Naturalment d'una manera especial els polítics. No em refereixo tant a les idees, tot i que tenir les idees clares del que s'és i del que es vol ser i fer és bàsic. I té també un component ètic, perquè el polític té el deure d'esforçar-se a tenir les idees clares. Però insistiré més en els valors. I en les conviccions, que s'hi assemblen molt. De fet en deriven.

Som en un temps en què estan de moda els valors líquids. Els valors fugaçs, que no duren ni es pretén que durin. Una mena de valors *kleenex*. Sobre valors així no es pot bastir una construcció segura i per a molt de temps, perquè els fonaments trontollaran. De valors així, no en poden sortir conviccions. I, per tant, no en poden sortir compromisos seriosos i de llarga durada.

Una societat, i una política i un projecte basats en valors líquids és una societat, una política i un projecte de nyigui-nyogui. No aguanten. I el mateix val per una carrera personal, també política. Amb perjudici en aquest cas no solament personal, sinó col·lectiu.

Finalment hi ha les actituds. El coratge que abans hem esmentat és una actitud. I la capacitat d'aguantar en temps difícils. I d'aprofitar constructivament i no amb lleugeresa els moments bons. El sentit de responsabilitat n'és un altre. El propòsit de sumar més que no pas restar, també. I ser-hi a les verdes i a les madures. I l'honestetat, sempre amenaçada en el transcurs de la vida, però més si s'arriba a tenir poder. Poder del tipus que sigui, també polític.

I, quina formació intel·lectual convé que tinguin els aspirants a polític? No em refereixo a la formació tècnica. Em refereixo al fet que

“ [Mitterrand va dir a Delors que no seria mai president de la República perquè] «tu, pel fet de ser cristià conseqüent, no seràs un *käiller*, un assassí en el sentit polític i moral del mot».

convé que tinguin una visió bastant general. Naturalment, cadascú dintre de l'àmbit que li sigui propi. I assumint que hi ha gent que arriba a la política procedent d'una activitat especialitzada. Però també aquest haurà d'entendre que l'ofici de polític és diferent de tots els altres. Són diferents el llenguatge, la tècnica, la relació amb la gent i amb la societat, i amb els mitjans de comunicació. Fins i tot és diferent la forma com el polític veu afectada la seva vida privada.

Tot el que estic dient pretén simplement subratllar la gran importància de la formació cívica i ètica del polític jove. De l'aspirant a polític.

Sobre això és freqüent sentir dir que ara els polítics no estan prou preparats. I els comparen amb els de l'època de la transició. Jo que he estat un polític de la transició puc dir que aquest judici no és del tot exacte ni del tot just. Realment, la transició fou un èxit i, en conjunt, tant la societat com els polítics varen actuar bé. Hi hagué capacitat de diàleg i d'acord. I les decisions tècniques que es van prendre en general foren encertades. Per tant és cert que la classe política va estar a l'altura. En conjunt, és a dir, com a mitjana entre actius i passius. Però cal tenir en compte que una bona part dels polítics més importants de la transició accediren a la política —i molts d'ells al poder— després d'haver passat per altres activitats. Jo mateix, el 1974, any de la fundació de CDC, havia dirigit un laboratori farmacèutic, havia treballat a fons en el camp bancari, havia participat en diverses empreses culturals, socials i econòmiques. I havia tingut temps de llegir molt. I, com jo, tants altres que havien fet d'advocat, o d'enginyer, o d'empresari, o de funcionari d'un nivell entre mitjà i alt. O de comptable, o de professor universitari, o de pagès.

Ara és diferent. Ara un jove pot afiliar-se als disset anys a un partit i pot ser que el nomenin secretari de la branca de joves d'un muni-

cipi que no cal que sigui gran, i que d'aquí passi a exercir un càrrec comarcal, i al cap de poc pot ser que sigui regidor o secretari del tinent d'alcalde, etc. I alcalde i diputat al Parlament de Catalunya, o al Congrés, o qui sap què. I és clar, ja no serà tan jove. I haurà après moltes coses, bones i dolentes, de la pràctica política. Suposem que més de bones que de dolentes. Però no haurà tingut temps d'adquirir una formació sòlida. Ni de conèixer la realitat per dintre, és a dir, no solament des de la talaia política. Haurà llegit poc. S'haurà habituat a la immediatesa i a l'ànsia pel titular del diari de demà.

Reaccionarà contra això. Molts ho fan. I se'n surten. La nostra classe política no mereix la qualificació tan baixa que se li sol donar. Però se'n ressent.

Això explica que sovint es digui que els joves no haurien d'entrar tan aviat a la política. Que abans haurien d'haver fet uns bons estudis i haver treballat en quelcom que no fos política. I així, per una banda, conèixer millor la societat i, per l'altra, crear-se una situació personal que els permetés no dependre només de les alternatives polítiques en general o de les del propi partit.

Això no és realista. Quan el jove en qüestió ja hagi estudiat, hagi treballat i s'hagi fet una posició confortable i truqui a la porta d'un partit es trobarà que totes les cadires ja estan ocupades. Pot ser que s'hi faci un lloc. Però és difícil. Perquè, a més, hi ha que l'ofici de polític és molt particular. Té un llenguatge i una manera de fer molt particulars. No s'aprenen d'avui a demà.

Això no ha d'escandalitzar. Només en l'Evangelí els treballadors de l'hora onzena cobren el mateix que els de la primera.

De tota manera és bo que es miri d'incorporar gent ja feta i preparada. I sense els tics de la política. Però el gruix gros de la classe política sortirà de gent de la primera hora. Raó de més per a procurar que hi hagi una bona formació prepolítica dels joves amb vocació política.

He parlat abans del meu cas personal. De tot el que havia fet abans d'entrar a fons en la política. Val a dir que, ajudat per les circumstàncies del moment, que tampoc no permetien una dedicació a la política convencional. Tot i així, crec que és vàlid el que deïem a

l'època del CC, als anys cinquanta. Ens ho deia sobretot en Galí. I jo mateix ho vaig estar dient després, quan ja havia sortit de la presó i, juntament amb molts companys, tenia activitats molt diverses, però no pròpiament polítiques. «Abans d'entrar directament a la política reforcem molt la nostra formació i les nostres conviccions». Repetieixo: més fàcil de dir aleshores que ara. Però segueix essent cert que cal que a la gent jove que vulgui fer política se l'ajudi a tenir ja d'entrada una bona formació en el camp dels valors i de les actituds.

No fa gaire em va visitar un jove. Devia tenir uns vint-i-quatre anys. Em va dir que es volia dedicar a la política. Al servei d'unes idees i d'uns sentiments propers als meus. Li vaig parlar en termes similars als que estic utilitzant en aquest article. I el vaig instar a fer un gran esforç de formació no solament tècnica —també—, sinó també intel·lectual i moral. I li vaig preguntar: «tu llegeixes?». Em va dir que sí. «I què llegeixes?». Va ficar la mà a la cartera que duïa i en va treure un llibre. «Per exemple, llegeixo això». Era un llibre que conec bé. I vaig dir: «Doncs si llegeixes coses com aquesta i vols fer política, fes-ne». Vaig afegir-hi: «Això no et dóna cap garantia d'èxit polític. I t'advertixo que la política és un ofici molt dur. Però si hi vas amb aquesta formació, és probable que puguis fer servei al país a través de la política».

Cal advertir als joves d'alguns dels perills de la vida i de la professió polítiques. Un d'ells és arribar a tenir la idea —d'antuvi si ja d'entrada s'hi entra amb aquesta deformació, o de mica en mica per habitació— que l'objectiu de la política és el poder pel poder. Un polític ha d'aspirar al poder. Perquè el necessita per a fer realitat, tant com pugui, el seu projecte —petit o gran— de ciutat, de país, de societat... Però si s'aferra al poder com a objectiu —personal o de grup— i no com a mitjà, degradarà la seva acció i, de fet, es degradarà ell mateix.

Un altre perill és el cinisme. En el próleg del primer volum de les meves memòries faig un resum molt breu del llibre *Maquinateil en democracia*, d'Edmond Balladur. Balladur va ser primer ministre i fou candidat a la presidència de França. I ha estat un home considerat. Però

en el seu llibre fa un elogi del cinisme —que resumeixo així: «El llibre explica, sobretot, què s'ha de fer per a tenir èxit. I moltes de les coses que s'han de fer, segons el llibre, estan bé. Per tant, el llibre podria tenir un sentit moral. Per què, doncs, dic que és un llibre que convida al cinisme? Doncs perquè deixa clar que no cal que tot això, positiu, que s'ha fet per anar endavant sigui autèntic. És més, millor que no ho sigui. Millor que sigui fingit. És per això que és un llibre cínic. És a dir, que segons la definició del Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, «impúdicament menysprea els valors morals».

I jo mateix comento que el llibre es podria haver titulat *Manual per a accedir al poder* o bé *Com triomfar en política*. I el que causa mal efecte és que en la llarga —molt llarga— llista de coses que cal fer o de qualitats que cal tenir —o que cal fingir tenir— per a triomfar, pràcticament no hi figura el fet de tenir conviccions. És evident que no és aquesta la manera de fer política que recomano. Ben al contrari. Crec, com diu David Ortiz en el seu llibre *Política i valors*. *Com restaurar la grandesa de la política?*, que «l'actitud política ha de ser conseqüència d'una actitud ètica en el pla personal».

Ben entès que els polítics són persones que cometem errors, o que, tot i ser èticament autoexigents poden cometre errors moralment criticables, o simplement que poden haver de fer coses difícils d'entendre per un esperit exigent situat fora de la política. Alcide de Gasperi, per exemple, fou un gran polític profundament cristià (s'ha parlat fins i tot d'una possible beatificació), però alguna de les seves actuacions semblen moralment dubtoses, vistes des de fora i a través d'un prisma cristianament exigent. Vistes des de fora, repeteixo.

Un altre aspecte encara a considerar és que, sovint, en el combat polític es busca la destrucció de l'adversari. No parlo de la destrucció física, però sí política, que passa amb freqüència per la destrucció moral i d'imatge. Hi ha una anècdota que el mateix Jacques Delors em va explicar. S'havia parlat que podia ser candidat a la presidència de la República Francesa. Però Mitterrand, que aleshores era el president, li va dir: «Tu, Jacques, no seràs mai president de la República». «Per què?». «Perquè ets cristià».

Efectivament, Delors és un cristià conseqüent, i el que Mitterrand

“ Els qui tinguin vocació política noble que no s'espantin. Que la segueixin. Només han de tenir present que pel camí de la política cal anar-hi ben calçat.

de fet li deia — i així m'ho va confirmar Delors — és: «tu, pel fet de ser cristià conseqüent, no seràs un *killer*, un assassí en el sentit polític i moral del mot». I així no es pot ser president de la República.

Els creients no ho poden admetre i no ho volen admetre. I molts no creients tampoc. I, per tant, miraran de no caure en aquesta manera de fer. I tant de bo que ho aconseguixin. Però no poden estar gens segurs durant la seva carrera política de no haver de patir l'amenaça d'un, dos o tres *killers*.

La política és un ofici de risc. L'aspirant a polític ho ha de saber.

No sé si tot el que explico en aquest article pot més aviat dissuadir gent jove a seguir la vocació política. Perquè dic ben clarament que és un ofici difícil i de risc.

Però també dic dues coses. La primera és simplement recordar que Aristòtil deia que la política és l'ofici més noble perquè consisteix a servir la comunitat. Més noble, afegia, que l'ètica, perquè l'ètica és d'aplicació individual, mentre que el polític serveix el conjunt de la gent.

La segona és la meua experiència personal. He estat polític durant quaranta anys. O més —durant seixanta— si parlem de política en un sentit poc convencional. I la política m'ha donat molts maldecaps. Fracassos i decepcions. D'atacs fets amb voluntat de destruir-me. De destruir no sols la meua carrera, o el meu projecte polític, sinó també la meua honorabilitat (allò que abans he dit dels *killers*). Porto ferides.

Per altra banda, tot i estar content amb moltes de les coses que he fet, no estic del tot satisfet del resultat global del que he fet. Tot i això estic content d'haver estat un polític. I em sento recompensat personalment i també pel servei que de tota manera he pogut fer al meu

país —Catalunya— i a la seva gent. A les persones. Res no m'hauria pogut produir tanta joia, res no m'hauria pogut fer sentir més feliç que a través d'activitats diverses, però també i sobretot, de la política, haver pogut treballar pel meu país. Per tant, que els qui tinguin vocació política noble no s'espantin. Que la segueixin.

Només han de tenir present que pel camí de la política, cal anar-hi ben calçat.